

קובץ
אהלי יעקב

ובו יבואו

פסקים ומאמרים הלכתיים בהלכות שבת

ובסופו מאמרי מוסר והשקפה

אלול תשס"ז

הרב הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א / מח"ס שו"ת עולת יצחק, שו"ע המקוצר ועוד.

בענין קידוש במקום סעודה

ומה שכתב הגע בעצמך אילו מקלעי דהכא הוא על פי מה שאמרו בגמ' שבת דף קיט. רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מכתף ונפיק, אמר אילו מקלעי לי ר' אמי ור' אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפקי, פירש"י בערב שבת יוצא ונכנס להביא תמיד משאות כלי תשמיש ובגדי חופש ומגדים כאדם שמקבל את רבו בביתו ומראה לו שהוא חשוב עליו וחרד לכבודו לטרוח ולהרבות בשבילו ע"כ. ובדוגמא זו קאמר מהרי"ץ על הכנסת השבת, שצריך להתנהג אז כדרך שמכניסין גוברי חשיבי דכוותיהו, ואתי שפיר לפי טעמו גם מה שנוהגים להאריך ולשורר אז בשירות ותושבחות מעניין שבת, והרבה לומדים ג"כ במדרש מעניין הפרשה או לימוד אחר, (כנוכר גם בדברי השתילי זיתים שנביא בס"ד לקמן ד"ה ומנהג אע"פ שמהרי"ץ לא הזכיר זאת) שכל זה נוהג ושייך בהכנסת אורחים חשובים.

והנה המעיין בגוף הספר גינת ורדים שציין אליו מהרי"ץ יראה שדעתו כן רק מצד הדין, שלכן בדיעבד ששהה אחר הקידוש, לא יקדש שנית. אבל לכתחילה כתב שם בהדיא בד"ה כללא דמילתא, שמהיות טוב אל תקרא רע, ויאכל מיד הסעודה, מה גם שכבר הורה זקן ע"ש. והלשון דמייתי מהרי"ץ דלעולם לית

א. קיימא לן כשמואל בפסחים דף קא. שאין קידוש אלא במקום סעודה, כמ"ש כל הפוסקים. וכן העלה מרן בשו"ע סימן רע"ג סעיף א. ושם בסעיף ב' כתב, אם קידש ולא סעד אף ידי קידוש לא יצא, והרמ"א בהגהה שם הוסיף שצריך לאכול במקום הקידוש לאלתר, או שיהא בדעתו לאכול שם מיד וכו'.

לאידך גיסא משיטת הרמ"א, כתב מהרי"ץ בעל חיים ח"א דף קיא ע"ב בזה"ל, ואחר הקידוש נהגו לשהות בשתייה ובאכילת פירות וזהו מכלל העונג לכבוד שבת, והגע בעצמך אילו מקלעי ליה גוברי כרב אמי ורב אסי, מי הוה יהיב להו נהמא למיכל מיד. האם עכנא ח"ו בכטניה דדין ליתן לפניו פת תכף ומיד אין זה מהכבוד רק יציע תחלה לפנייהם מיני מעדנים ופירות כך קבלתי ממו"ז מהרי"ץ, ואם מהרמ"א בסימן רע"ג ס"ב כ' וצריך לאכול אחר הקידוש לאלתר וכו', כבר השיבו הרא"ה בס' גינת ורדים כלל ג' סי' כ בראיות מוכיחות, ומסיק שם דלעולם לית לן למקפד שיהיה תכף ולאלתר יעו"ש. וכ"כ גם מהרמ"ע מפאנו סי' ב' וז"ל, ומי שאמר למהר ליכנס לסעודת הלילה תכף אחר ערבית, אפשר שהיה מתענה בערב שבת ונזהר שלא ליכנס לשבת כשהוא מעונה הרבה עכ"ל.

לן למקפד שיהא תכף ולאחר, שהוא סיום דברי הגו"ר שם, לאו למימרא דהדר ביה מהא, רק קאי כלפי מש"כ בתשו' הרשב"א סימן תשל"ד בשם רס"ג שצריך לאכול אחר הקידוש אפי' כזית, ואם לאו לא יצא יד"ח קידוש, שאין לדקדק דצריך לסעוד לאתרו, דיש לתרץ דלא אתא אלא ללמדינו עיקר הדין דבעינן קידוש במקום סעודה (ואכן בסידור רב סעדיה גאון שנדפס מקרוב דף קט"ו ליתא תי' אחר הקידוש, אע"פ שישנם גם בהלכות הרי"ץ אבן גיאת ח"א דף י"א) אבל לדינא כבר הקדים לגלות דעתו דלכתחילה יאכל מיד, אלא שדברי תשו' הרשב"א נגלו לו אחר שסיים לכתוב מסקנתו כמו שנראה בעליל לכל מעיין שם ואכמ"ל. אלא שמהרי"ץ לא חש לה אף לכתחילה, משום טעמא דכבוד שבת כמו שהקדים לבאר.

ומנהג זה הוא לאו דוקא בליל שבת, אלא גם בשחרית, כמ"ש מהרי"ץ שם בדף קמ"ג ע"ב וז"ל וישב מעט לאכול מיני פירות ושותה יין שרוף מעט לשמחת השבת, וסועד ע"כ. ולא נקט התם טעמא דאילו מקלעי וכו' דלא שייך כי אם בהכנסת שבת. וכן נוהגים קודם סעודה שלישית, ולא נזכר בדברי מהרי"ץ רק בדברי בעל ענף חיים יעו"ש והנה בשו"ע סי' רפח סעיף ז' איתא לגבי סעודת שחרית ואם הקדימה לאכול היא עונג לו כגון שנתעכלה סעודת הלילה, יקדים. ואם האיחור עונג לו כגון שעדיין לא נתעכלה, יאחר. וכתב ע"ז ה' שתילי זיתים סקי"ג וז"ל ומנהגינו לקדש אחר יציאה מבית הכנסת, וקובעים

עצמם שם לאכול מיני פירות עם יי"ש או יין, ואומרים שירות ותושבחות לכבוד היום, ויש נוהגים לעיין באיזה ספר ואח"כ סועדים, וכל זה הוא כבודו של שבת עכ"ל. מדלא הקדים להזכיר זה כבר בסימן רע"ג לגבי ליל שבת, מוכח דדוקא בשחרית דשבת נוהגין כן וקשה דעכ"פ בסימן רע"ג היה לו להשמיט הגהת הרמ"א שכתב שצריך לאכול במקום קידוש לאתרו שהוא סותר למנהג זה כדמוכח מדברי מהרי"ץ. ולא עוד אלא שגם ממרן מוכח שסובר כהרמ"א כמתבאר במג"א (ובמחצית השקל) רס"י רע"א, וכן בשתילי זיתים עצמו שם, וא"כ עכ"פ הי"ל להעיר. ואין לומר דסבירא ליה דשאני קידוש דשחרית שאינו אלא מדרבנן, ומצינו שהראב"ד מיקל לטעום אז קודם הקידוש וכן יש מקום קולא קצת בעניין קידוש במקום סעודה אז וכמ"ש הגו"ר כלל ג' סי' י"ב, והביאו ג"כ הברכ"י סימן רע"ג את ב' ע"ש. דעל כל פנים הלא בשו"ע סימן רפ"ט איתא בהדיא דגם הקידוש של היום צ"ל במקום סעודה, והשת"ז לא העיר מאומה מסברת הגו"ר, וגם כמדומה שלא היה ספר זה כלל לפניו, אע"פ שמספר פרח שושן שהוא תלמידו של הגו"ר הביא בסימן קע"ה סק"ה וי"ג,

אכן נודע הדבר דהשתילי זיתים סובר דליכא סתירה כלל בין מנהג זה לבין מש"כ הרמ"א, וטעמא דמילתא נלע"ד שמפרש הטעם שמצריכים הרמ"א וסיעתו לסעוד אחר הקידוש לאתרו, מה שלא מצינו מפורש בתלמוד רק שיהיה במקום סעודה, דנפקא להו מאותו

אחרונה. וסבור הרב ז"ל לומר דכשם דלגבי ברכה אחרונה משערי' בהכי, כן הדין לעניין סמיכות סעודה לקידוש, שאם נשתהה כשיעור זה ל"ח קידוש במקו"ס כיוון שכבר כלתה לה הנאת שתיית יין הקידוש עכ"ל. שע"פ הדברים האלה נקט מהרי"ץ בפשיטות שיוצא דמנהג זה הוא שלא כהרמ"א, כי סוף סוף עד הסעודה נתעכל היין. אמנם לענ"ד אכתי יש ליישב עפמ"ש המג"א סימן קפ"ד סק"ט דבסעודות גדולות שיושבין ד' או ה' שעות קודם שמברכין. י"ל דכיוון שעוסקין באכילה ושתייה ובפרפראות, כלא נתעכל דאמי ע"כ. ממילא ה"ה בנ"ד שאין שוהין בלא כלום, הן כפי מה שביאר בפמ"ג שם סברת המג"א דכל זמן שלא נחה האצטומכא אין העיכול מתחיל, הן כפי מה שביאר המשנ"ב שעיי"ז נחשב הכל סעודה אחת ע"ש, דקיימא לן דקידוש הוי התחלת סעודה.

ומה שכתב הגינת ורדים שם דאין לחוש לזה, שקידוש דליל פסח יוכיח שהשונה כוס שני ומתחיל לסעוד כבר עברה הנאתו דכוס של קידוש בשיהוי שמשתהה בקריאת ההגדה וכו' ע"ש. יש לדחות עפמ"ש המשנ"ב סימן רע"ג סקי"ד שנראה שאם היה ההפסק מחמת דברים שהם צורך הסעודה לא חשיב הפסק ע"ש. א"כ הכי נמי ההגדה דאין רשאים לאכול עד שיקראו ההגדה וכדנפקא לן (בפסחים קטו:) מלחם עוני, לחם שעונין עליו דברים הרבה.

וכבר הגרא"ח נאה בכדי השולחן שבספרו קצות השולחן סימן פ"א אות ט' סייע

הטעם דדרשינן וקראת לשבת עונג במקום קריאת קידוש שם יהא עונג, כדפירשו הרשב"ם והתוספות בפסחים דף קא. א"כ צריך לקשר ולהסמיך שני הדברים הללו כאחד, וכל שכן לפום טעמא אחרינא שכתב הרשב"ם שם, דסברא הוא דמדאיקבע קידוש על היין כדתניא זכרהו על היין, מסתמא על קידוש שבשעת סעודה הוקבע דחשיב ע"כ. א"כ פשיטא דאין להפסיק ביניהם, ממילא סבירא ליה דמאחר שקובעים עצמם באותו המקום לאכול פירות ולשתות, אף שאין אוכלים עיקר הסעודה מיד, מ"מ זהו כמו התחלת הסעודה כדרך שנוהגים בסעודות חשובות, וסגי לאחשובינהו עיי"ז שייכי להדדי (ומה שלא הזכיר השת"ז מנהג זה בלילה, נראה שמקצת הקהל לא עשו זאת מטעם שבליל שבת רובם תאבים ליכנס לסעודה מיד, משא"כ בשחרית וכדמוכח מדברי השו"ע אשר עליו מוסבים דברי השת"ז בזה כמו שהעתקנו. ברם כל קביל דנא אמר מהר"ר צאלח בדרך תוכחת מוסר, וכי עכנא ח"ו בטניה שדין ליתן לפניו פת תכף ומיד, כמ"ש מהרי"ץ, וע"ע בחידושים שבסוף ספר חן טוב דף רכ"ד סוף אות א').

ב. משא"כ מהרי"ץ אזיל בשיטת הגינת ורדים דאית ליה טעמא אחרינא, והכי איתא התם, עיקר טעמיה דהרמ"א לא ידענא אמאי מצריך שיסעוד לאלתר. ונראה דאזיל לשיטתיה דמהריק"ש וכו' מפני שנתעכל מה שבמעיו. דבסימן קפ"ד אמרי' דאם שהה בכדי שיתעכל המזון שבמעיו, שוב אינו יכול לברך ברכה אחרונה, וכן לעניין שתייה, שכל שצמא לאותה שתיה הוי כנתעכל ופרחה ממנו ברכה

דברי המשנ"ב מהא דמפסיקין בהגדה. ועי' אשל אברהם (מבוטשאטש) סימן רע"ג, ובספרי האחרונים האריכו עוד בזה ואכמ"ל.

ג. ודברי הרמ"ע שנסתייע מהרי"ץ גם ממנו הם היפך דעת הטור והשו"ע רס"י רע"א שכתבו לאכול מיד ע"ש. וכבר העיר ע"ז בעל ההגהות על שו"ת הרמ"ע שנדפסו בירושלים התשכ"ג בתחילת הספר, ועיי' לקמן בשם המג"א ומחה"ש. והמעייין בגוף תשובת הרמ"ע יראה כי ברור שזוהי כוונתו דשרי לעשות הפסקה בין הקידוש לסעודה, לא שיאחר הסעודה וממילא הקידוש עמה גם יחד, כי לעיל מינה הביא שם הא דאי' בירושלמי רפ"ק דברכות, דבני אדם בלילי שבת אוכלין פיתן בשעה ותרתי בליליא. וכתב ע"ז לפי דרכנו למדנו מנהגן של רוב ישראל משנים קדמוניות, שלא להיות נדחפים אל ביתם בשבת לסעודת הלילה תכף אחר תפלת הערב, אלא כל אחד לפי עונג שלו, והנח להם לישראל שבני נביאים הם, ושפיר מקיימין זכרהו על היין בכניסתו כל זמן שאין נכנסים לסעודה אלא בקידוש היום עכ"ל. הרי מפורש שהיו מקדשין מתחילה, ומשתהים איזה זמן כרצונם עד הסעודה. אע"פ שהוסיף הרמ"ע בחר הכי וכתב דכל שכן דיין ודאי דרבנן, ומצות זכירה שהיא דאורייתא קיימנוה בתפילה בכניסתו דווקא (ר"ל עוד יותר מוקדם מהקידוש על היין, שבזה שפיר טפי שהוא בכניסת היום ממש) דחתמינן בה מקדש השבת ע"ש, והמג"א רס"י רע"א הביא דבר זה משמו. וע"ע שכ"ג סימן רע"ג בהגהת ב"י אות י' ושאר אחרונים שהובאו בכף החיים שם סקכ"ט.

מיהו אין הכרח לראיית הרמ"ע מן הירושלמי, ע"פ מה שפירש הרב בעל ספר חרדים שם שכל ימי השבוע לא התפללו ערבית בביהכ"נ זולת בליל שבת לפי שהיו בתי כנסיות שלהם בשדות, ועד שבאים ונכנסים לביתם כבר הוא שעה או שני שלישי שעה בלילה (אפשר שהיה גורס שעה ותלתי בלמ"ד. אך לפמ"ש לפנינו ותרתי ברי"ש, פירושו כמ"ש שאר מפרשים שעה ושתיים) עש"ב. א"כ הקידוש היה מאוחר ג"כ וסמוך לסעודה. וכן לפמ"ש הר"א פולדא שם, שהיה דרכן להתאסף ולדרוש בלילי שבתות כדמשמע בירושלמי שבת פ"ד הל"א, וכן משמע מעובדא דר' מאיר שהיה דורש בלילי שבת כדאי' במדרש רבה פר' ויצא וצו ע"ש, כ"ש לגירסת מהר"ש סיריליאו ופירושו שהיא בהיפך, עיין עליו ובמ"ש עליו במאיר נתיב ובהערות הרצ"ה אורנשטיין. ועכ"פ הרמ"ע פליג על פירושיהם.

ומדכתב הנח להם לישראל שבני נביאים הם, מוכח דס"ל להתיר לכתחילה ואפ' לבעל נפש המחמיר על עצמו (עי' ב"י יו"ד סימן קצ"ו, דף פ ע"ב בדפוסים שלפנינו). משא"כ לדעת הגו"ר דלא שרי אלא בדיעבד וכמ"ש לעיל, ומה שהשווה אותם מהרי"ץ לעיל באמרו וכן כתב ג"כ מהרמ"ע הוא לאו דוקא.

ד. והנה דברי הרמ"א מקורם ממהר"י מולין כמ"ש בספרו דרכי משה אות א', אבל כבר מפורש הכי בתוספות פסחים דף קו: ד"ה מקדש אריפתא, וכן ברא"ש שם סימן ז'

דבריו בהלכה זו באו רק להרחיב מ"ש לעיל מינה (סוף הלכה ו') בקצרה ומברך על היין תחילה ואח"כ מקדש, ואינו נוטל את ידיו עד שיקדש ע"כ (שאם כבר נטל ידיו הרי זה מקדש על הפת כמש"ש בתר הכי בהלכה י) שעל כן ביאר הסדר בהלכה זו כמו שהתחיל ואמר כיצד הוא עושה וכו'. ובלא"ה עדיין לא הזכיר הרמב"ם הדין דאין קידוש אלא במקום סעודה אלא בהלכה ה, וטעמייהו דרבוותא דמצרכי לאכול מיד הלא אינו אלא מפני זה.

והגם שאכילת פירות והשתייה וכיוצא, בוודאי מעונג שבת היא ובכלל מ"ש הרמב"ם שם פרק ל' הל"ז, איזהו עונג שאמרו חכמים וכו' וכל המרובה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים ה"ז משובח ע"כ (וע"ע בגמ' דף לד: ושבת דף לד. רש"י ד"ה עשרתם, ובשו"ע סימן ר"נ סעיף ב', ובסדר הנהגת ערב שבת סעיף ה' כתב מהרי"ץ בשם הסדה"י שיקנה מערב שבת פירות ומיני מתיקה לקינוח סעודה ע"ש). אבל לא אמרו חכמים קודם סעודה דווקא.

והרב המאירי בברכות דף קנ"ג כתב בביאור משנתינו (דף מב.) דבירך על היין וכו' שהיה מנהגם (בזמן חז"ל) כשהיו עושים סעודת כבוד כגון שבתות וימים טובים והדומים להם, שהיו מביאים קודם סעודה יין ופרפרת, ר"ל פת הבאה בכסנין והדומה לו קודם ברכת המוציא ואח"כ מביאין סעודתן ע"כ. וי"ל דדווקא יין ופת הבב"כ דיוצאין בהן יד"ח קידוש במקום סעודה כמ"ש הפוסקים. ואפשר שנסתייע הרב המאירי לפרש כן, ממ"ש

שצריך לאכול מיד אחר קידוש למאי דקיימ"ל כשמואל דאין קידוש אלא במקום סעודה. ואף שהרא"ש מקשה על הרי"ף מכח זה, אין לומר דא"כ אדרבה נימא דהרי"ף פליג. כי בקרבן נתנאל שם אות ל' יישב דברי הרי"ף היטב, ולישנא דהרי"ף דייק כוותיה, וגם יש דרכים אחרות לתרץ עפמ"ש בשולחן גבוה סימן תע"ג סקנ"ז ע"ש ובחזון עובדיה ח"א סימן י"א מ"ש על דבריו. וכן מוכרח גם כן מדברי מרן השו"ע ריש סימן רע"א שסובר להסמיך הסעודה לקידוש וכפי מה שביארו המג"א ומחצית השקל את דבריו שם. וכן נראה ממש"כ הר"ן בשבת דף קיט, ד"ה נר דלוק, בשם התוספות, דשולחנות שלנו שהם גדולים שטורח מרובה בהבאתם, טוב להביאם מקמי קידושא כדי שלא יהיה הפסק בין קידוש לסעודה דקיימ"ל אין קידוש אלא במקום סעודה ע"כ. כי מ"ש בלשון טוב, אפשר דאין זה אלא מפני שהוא צרכי הסעודה (עי' לעיל בשם המשנ"ב) אך בדבר אחר אפשר דמודו דמדינא אסור להפסיק, וע"ע חמדת ימים רפ"ח מענייני שבת ובפני יהושוע על התוספות בברכות דף מב ע"ב.

ואמנם לא מצינו שהצריכו חז"ל אפ' למצוה בעלמא להקדים בשבת אכילת הפירות והשתייה לסעודה, ואדרבה כתב הרמב"ם בפכ"ט מהלכות שבת הל"ז כיצד הוא עושה לוקח כוס וכו' ואח"כ מקדש ושותה מלוא לוגמיו ומשקה לכל בני חבורה ואח"כ נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל ע"כ. אע"פ שאין הכרח מזה שסובר דצריך לסעוד מיד, כי

ברהמ"ז, שאין זה אלא דרך אכילה שכל מקום לפי רגילותם הויא חשיבותא. וקרוב לזה אשכחן באסתר רבה פרשה ב' אות י"ג על הפסוק והשתייה כדת אין אונס, כדת כל מקום ומקום. אית אתר דבעי מיגם (פי' לאכול) ובתר כן שתי, ואית אחר דשתי ובתר כן מיגם ע"כ.

באופן שאין הכרע ושורש ברור למנהג זה, כי בדברי הרבה מרבוותא קמאי

מפורש דבעינן לסעוד מיד אחר הקידוש כמ"ש לעיל, ומסכימים לזה כל האחרונים שראינו, והיעב"ץ במור וקציעה כתב שבתשובה העלה שברור הדבר שיש לזוהר אפ' מדיבור שאינו מעניין הסעודה, ולא מצינו מאן דפליג עלייהו זולת הגו"ר לעניין דיעבד דווקא והרמ"ע מפאנו שמתיר אף לכתחילה. וראיותיהם יש לדחות כמבואר לעיל, ואע"פ שיש מקום לתרץ המנהג כפי הדרכים שכתבנו לעיל, וגם יש לסמכו מכח סברת הריא"ז ר"פ ערבי פסחים שאם אוכל מיני מגדים (ור"ל פירות כמו שהעתיקו האחרונים בפירוש בשמו. וכן נקיט החיד"א בברכ"י סק"ב ברהטא דלישניה ע"ש. דלא כמהרש"ו שהובא בפתח הדביר סימן רע"ג סק"ג שנדחק לפרש דהיינו שהם מיני כעכים שמברכין עליהם במ"מ) חשיב שפיר קידוש במקום סעודה שכל סעודת שבת אפ' עראי חשיבא קבע. וכעיקר סברתו איתא בשבלי הלקט סימן שד"מ בשם רבינו אביגדור לעניין ישיבת סוכה ע"ש, והוא נגד הטושו"ע סימן רעג סוף סעיף ה' שפסקו כדברי הגאונים דפירות לא מהני והסכימו לזה האחרונים זולת בשעת הדוחק.

בגמ' שם דף מב: לא שנו אלא שבתות וי"ט הגם דהתם לעניין יין אתמר. ויל"ע עוד בחלוקה אחרת של המשניות שם ובשאר מפרשים. ואע"פ שהרבה מרבוותא כתבו לפרש פרפרת דמתניתין בעניין אחר שהם דגים ופרגיות או פירות וכיוצא בזה כמו שהארכנו בס"ד בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ הלכות סעודה ס"ק פד, מ"מ הם לא כתבו שזה בסעודות שבת וי"ט שיש בהן קידוש כמו שפירש ה' המאירי (ומנהג זה לאכול מיני מזונות קידוש קודם סעודה ישנו עד היום בין האשכנזים כמ"ש שם בשם המג"א סימן רמ"ט סק"ו ועוד אחרונים) וגם יש ללמוד מדברי המאירי שאין זה דווקא מפני כבוד הכנסת כמ"ש מהרי"ץ משם זקיננו מהר"ר צאלח נע"ג, אלא דרך כל סעודות כבוד מפני חשיבותן (ומסתברא ג"כ דלא נתכוון המאירי שהיו מאריכין בשירות ותושבחות ודברי תורה כדנהיגי גבן, והכל מאותו טעם).

וא"כ יותר מסתבר שהטעם הוא מפני שדרך אלו המקומות להקדים הפירות קודם כל סעודות מצוה וכנזכר בדברי מהרי"ץ הל' ברכת הפירות, ולא הלכה מיוחדת מצד עונג שבת, או דרך הכנסת גוברי רכרכי כרב אמי ורב אסי. ושירות ותושבחות ודברי תורה שנוהגין אז, הרי נוהגים כיוצא בזה גם באותם סעודות מצוה.

ולפיכך בהרבה מקומות בקהילותינו שאין נוהגין בסעודות מצוה להקדים פירות, אין נוהגין כן גם בסעודות ליל שבת ויומו דרך כלל, אלא מאחרים אותם לאחר

אבל יש לנו דרך מרווחת, כי השתא הכא בארצה"ק מצוי פת הבאה בכסנין בשבת בכל בית, או שאר מיני מזונות, א"כ מה טוב ומה נעים שמיד אחר הקידוש יאכלו כל המסובין כזית מהם, כי זהו שיעור סעודת שבת ולא בעינן כביצה מעיקר הדין, וכפום מאי דנקטינן שהכזית הוא רביעית ביצה בקירוב כמ"ש בס"ד במקום אחר. וא"צ לאכול יותר, ובעבור שיאכלו אח"כ עיקר הסעודה לתאבון. אי נמי ישתו כולם רביעית יין או מיץ ענבים שברכתו בפה"ג. שבשני דברים אלו, פת הבב"כ או יין, הסכימו הפוסקים שיוצאין בהן

יד"ח סעודה (ומי ששתה רביעית מכוס הקידוש, בלא"ה יצא יד"ח לדעת מרן) אבל לא באורז וכיוצא, ואח"כ ימשכו באכילת הפירות והמשקין כמנהג. זהו הנלע"ד נכון, וקרוב הדבר לעשותו, כדי לצאת מידי כל ספק.

מסקנא: הנוהגים בסעודות שבת לאכול, ולשתות, פירות ומיני קליות וי"ש (שנקרא געלה) בין קידוש לסעודה, יש להם על מה שיסמוכו, ומי שרוצה להחמיר לצאת ידי חובת כל הדעות, יאכל אז בתחילה כזית מזונות, או רביעית יין, ותבוא עליו ברכה.